

BUITEN

21^E JAARGANG N^O. 43.

ZATERDAG 22 OCTOBER 1927.

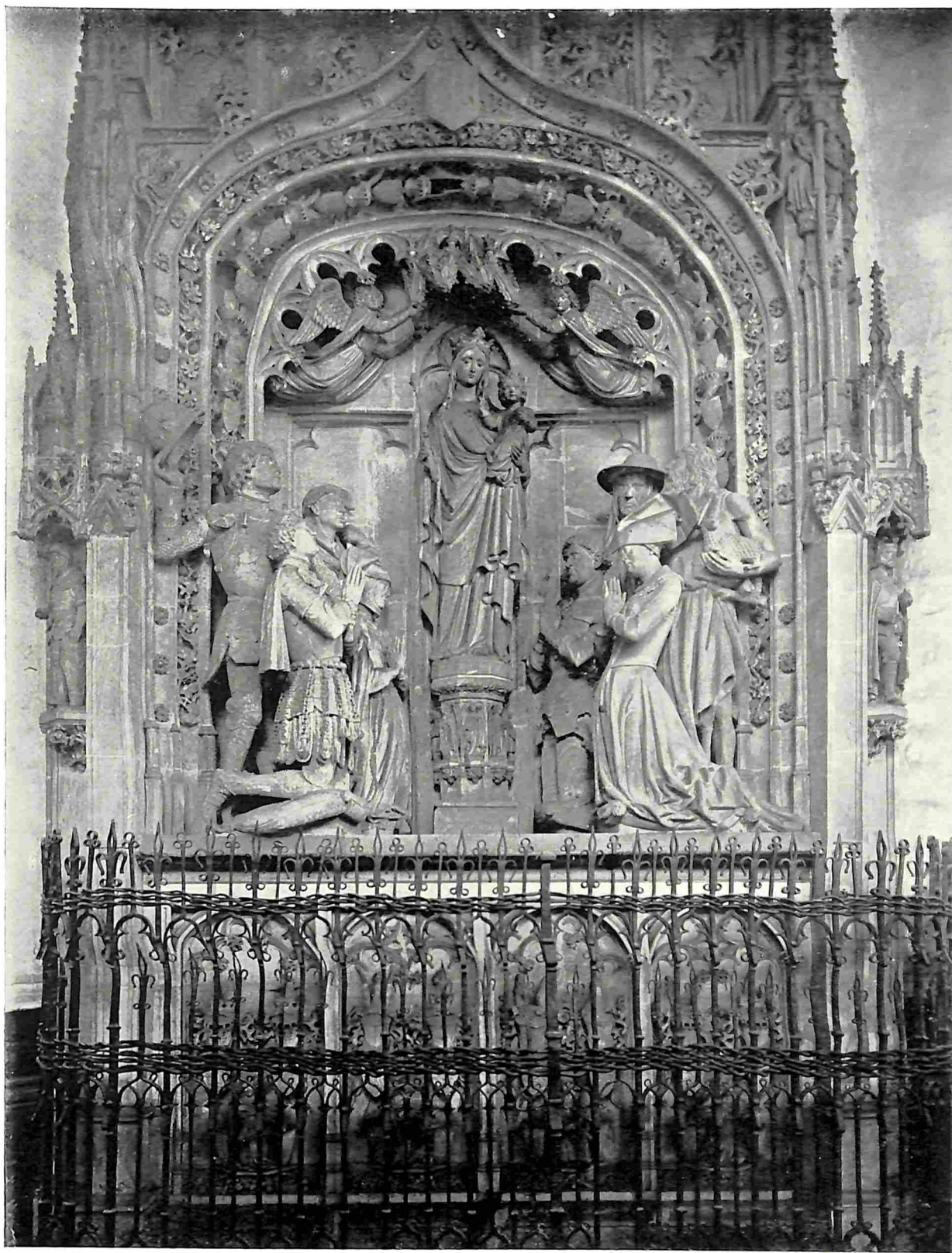

Foto C. Steenbergh.

MONUMENT VOOR ENGELBRECHT I VAN NASSAU IN DE GROOTE KERK TE BRED.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

MONUMENT VOOR ENGELBRECHT I VAN NASSAU IN DE GROOTE KERK TE BREDA (ILLUSTRATIE) . .	BLZ. 505
OP DE HELLING DER BARRANCA, DOOR HERMAN WHITAKER (14)	BLZ. 506
HET NIEUWE GRACHTJE TE AMSTERDAM EN ZIJN OMGEVING (GEÏLLUSTREERD), DOOR J. Z. KANNEGIETER	BLZ. 508—510
DE BRIEF, DOOR J. P. BALJÉ	BLZ. 510
EEN IJSBOUWWERK (GEÏLL.), DOOR T.	BLZ. 510—513
HANS, DE MEERKOL, DOOR H. E. KUYLMAN	BLZ. 512
EEN FRAAIE GEVEL TE ARNHEM (GEÏLL.), DOOR L. .	BLZ. 514
HET VROUWENHUIS TE ZWOLLE (GEÏLL.), DOOR J. G.	BLZ. 514—515
VORSTINNEN VAN FERRARA. LUCREZIA BORGIA, UIT HET POOLSCH DOOR C. CHLEDOWSKI (5) . .	BLZ. 514
FIGUREN UIT DE WAJONG TOPENG OP JAVA. (ILL.)	BLZ. 516

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

Op de helling der Barranca

DOOR

14) HERMAN WHITAKER

OPKIJKEND toen zijn zware basstem door de hacienda galmde om de *mozos* te roepen, zag Seyd onder het licht der deur-lantaarn vluchtig Francesca's gelaat in zijn lijst van zwart haar door den glinsterenden regen opdoemen. Het volgende oogenblik kwam zij de groote stenen trappen afrennen, gevolgd door tal van bruine meisjes.

„Het kind! O, het arme kind!” — Ofschoon ze een avondkleedje van dunne, witte stof aan had, nam zij het doornatte meisje in haar armen en droeg het snel naar de bovenverdieping.

In den langeren tijd, dien hij noodig had om beneden te komen, bedwong Don Luis zijn verbazing, maar ze kwam weer tot uiting toen Seyd zijn ervaringen vertelde. „U bent tweemaal de rivier overgestoken? Ik had nooit gedacht, dat iemand dat kon doen en 't er levend af brengen. U bent tot op de huid nat. Kom dadelijk binnen”.

„Ik had niet het plan —” begon Seyd.

Maar de oude man viel hem in de rede. „Jelui gringo's bent ook niet gauw tevreden. Een droog bed in San Nicolas is toch zeker wel te verkiezen boven een nacht op de rivier”.

Niettemin was Don Luis er niet kwaad om. Toen hij later met Francesca overlegde welke kleeven zij voor Seyd, die rustig in bed lag, beschikbaar konden stellen, gaf hij uiting aan zijn heimelijke bewondering: „Kijk, een groote boom rolt over hem heen en stuurt hem met zijn boot naar den bodem, toch vertelt hij het met een beschaamd gezicht, alsof het zijn schuld was. Ook had hij een *mozo* en een paard willen leenen om terug te rijden naar het logement. Wat zou dat een kerel zijn geweest in den vorigen oorlog!”

Een Mexikaansch costuum, dat Seyd zat alsof het voor

hem gemaakt was en dat Francesca na drukke beraadslagingen met haar personeel voor hem had gevonden, kleepte hem prachtig; en ofschoon hij zelf vond, dat hij er bespottelijk uitzag in een nauwsluitende broek en een kort bolero-buis van zacht leder, prachtig geborduurd met zilver, viel het niet te ontkennen, dat zijn gestalte er voordeeliger in uit kwam dan in zijn gewoon costuum.

Toen hij de woonkamer binnentrad, bevond hij zich in een luxueuse omgeving. Het vertrek was groot en hoog, en blijkbaar gemeubileerd met de schatten die tal van geslachten hadden vergaard — en toch was alles met zooveel smaak gekozen, dat al die afzonderlijke meubelstukken een harmonieus geheel vormden. De oude tapijten, die de vochtige nachtlucht buitensloten, de oude kleedjes op den mahoniehouten vloer, de oude meubelen, alles had zijn eigen karakter en hielp mee een fraai geheel te vormen. Zelfs de vleugelpiano, zeer zeker het laatst er bij geplaatst, had reeds een tint van oud hout gekregen. Alleen de boekenkasten naast den breeden haard deden modern aan, want daarin stonden naast mooie edities der klassieken niet slechts de romans en toneelstukken van Cervantes en Lope de Vega, Daudet, Flaubert, Anatole France, de Maupassant, maar ook Spaansche en Engelsche vertalingen der nieuwe Russische literatuur.

„Haar smaak”, dacht Seyd toen hij de kamer had rondgekeken. „Uw boeken?” vroeg hij Francesca, wijzend op de boekenplanken.

„Ja; niemand anders leest ze”.

„En u vindt ze mooi, die Fransche schrijvers?”

„Sommigen — in sommige dingen”. Haar wenkbrauwen fronsend bij de poging om haar gedachten juist uit te drukken, vervolgde zij: „Zij kennen het leven en men moet bewondering hebben voor hun prachtige woordenkeus. Maar — zij zien alleen met de oogen. Zij zijn schitterend als diamanten — en even hard en koud. Zij ontleden, analyseeren, sondeeren, halen uit elkaar — en vergeten dan weer in elkaar te zetten. Zij zien de liefde slechts als een hartstocht, ontdaan van sympathie, genegenheid en vriendschap. Hun kunst is zinnelijk, hun beschaving oppervlakkig. Onder het vernis zijn ze grof en ruw”.

Tot zijn verbazing had zij juist zijn meening uitgesproken over de Fransche literatuur en vol belangstelling vroeg hij voort, zoo geheel door het gesprek in beslag genomen, dat hij er zijn kleeven en zijn honger door vergat tot Don Luis tusschenbeide kwam.

„Kleintje, de señor kan niet leven van woorden. De meisjes hebben ons aan den maaltijd geroepen”.

Maar na het maal — opgediend in het mooiste zilver en kristal op het fijnste damast door bruine meisjes, die met de onhoorbaarheid van bloote voeten kwamen en gingen — kwamen zij op dit onderwerp terug en praatten over de dingen, die hun beiden interesseerden, terwijl Don Luis bij het vuur zat te rooken of te dutten.

Het was voor Seyd een openbaring, en terwijl hij keek naar de uitdrukking harer gevoelens op haar gelaat, verdween zijn vaste voornemen van den vorigen dag — reeds verzwakt door zijn huidige luxueuse omgeving — hoe langer hoe meer.

„Waarom zou ik haar eigenlijk niet van tijd tot tijd eens bezoeken?” dacht hij.

Hij kwam tot die conclusie terwijl hij Don Luis volgde naar zijn slaapkamer, en in den strijd met zijn geweten versterkte hij ze nog door de bewering: „Na al de beleefdheden die de oude man mij bewezen heeft, zou het van schandelijke on dankbaarheid getuigen, als ik zijn aangeboden gastvrijheid van de hand sloeg”.

„Dat is ook volstrekt niet noodig”, gaf zijn geweten toe, maar met de onaangename toevoeging „mits je niet onder valsche vlag vaart”.

„Natuurlijk!” Hier werd Seyd werkelijk boos op zijn geweten. „Ik heb haar van den beginne af willen vertellen, dat ik getrouwd ben — ofschoon dat niet eens noodig was. Ik ben niet verwaand genoeg om te denken, dat zij het minste persoonlijk belang in mij stelt”.

Als hij dat werkelijk dacht, zou zijn geloof geschokt zijn als hij getuige was geweest van een tooneeltje, dat zich op hetzelfde oogenblik aan den overkant der patio afspeelde. Nadat de geredde drenkelinge was gebaad en gevoed, was zij in Francesca's eigen kamer op een divan neergelegd en toen zij gewekt werd door het heldere licht der waskaarsen lag zij met eerbiedige oogen te kijken naar de jonge dame voor

haar toilettafel. In haar eenvoudige oogen leek de kaptafel, met haar grooten facetspiegel en de zilveren toilet-artikelen, op het altaar waar de verandering plaats vond, die van een vrouw een dier lichtende engelen maakte, die zij in de glasmaleringen in de kerk te Chilpancin had gezien. Van het oogenblik waarop het zwarte haar tot twee zware vlechten werd gevlochten, tot het aantrekken van de dunne witte stof, bleef zij stil als een muisje liggen. Francesca stond juist op het punt de kaarsen uit te blazen, toen zij een zachte stem achter zich hoorde:

„Hij zei, dat u mooi was. Kon hij u nu maar zien!”

Opgeschrikt, snelde Francesca naar den divan en viel op haar knieën neer: „Ben je wakker, *niña* ¹⁾? Wat zeg je nu? Hij zei dat ik mooi was? Wie?”

„De gringo señor. Toen ik begon te weenen om moeder en den kleinen Pedro, die met haar in den stroom verdronken is, zei hij, dat ik mij moest troosten, want dat hij mij zou brengen bij de mooiste *señorita* in heel Guerrero — een, die nog beter voor mij zou zorgen dan mijn moeder”.

„En dat zal ik”. Francesca drukte het kleine, goudkleurige gezichtje tegen haar hart en kustte het. „Ik zal je Roberta noemen, naar hem, en je laten opleiden tot mijn eigen kame-niertje; en iederen avond moet je hem noemen in je gebed. Heb je al gebeden?”

„*Sí, señorita*. Ik heb het gedaan voor het groote meisje, Rosa, maar ik zal het nu nog eens doen voor hem — met u”.

Als Seyd het dunne stemmetje had kunnen hooren zooals het Francesca's woorden herhaalde, had hij zeker zijn geweten luid hooren spreken. Nu echter — om een bewijs te geven van zijn belangeloosheid — stond hij op bij het krieken van den dag, liet een briefje op tafel liggen, waarin hij zijn dank betuigde, huurde peons en muilezels om de boot terug te brengen naar het logement en stortte zich hals over kop in zijn werk.

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

Twee weken lang bleef Seyd voortdurend aan zijn werk en onderdrukte met ijzeren standvastigheid iedere neiging om naar San Nicolas te gaan. Toen hij op deze wijze zichzelf overtuigd had van zijn volmaakte onverschilligheid voor Francesca, reed hij er op een dag heen — uitsluitend voor zaken — om Don Luis' medewerking te vragen voor het verkrijgen van meer mannen en muilezels.

Het staat te vreezen, dat tal van opvolgende bezoeken even futiele beweegredenen hadden. Gedurende de volgende maand ging hij zeker wel zes keer naar San Nicolas om bericht te brengen van vernielingen door de overstroming veroorzaakt en toen — door onnaspeurlijke oorzaken — plotseling de spoorzendingen ophielden, wierp hij zich hals over kop in het door Don Luis geleide werk om de verdwenen goederen te zoeken. Soms alleen, meermalen met Francesca en Tomas, reed hij het dal op en neer om nasporingen te doen; en bij een dier gelegenheden werd de onoprechtheid waarmee hij zichzelf trachtte te verblinden, op een zware proef gesteld.

Het was een week nadat het dalen van het rivierpeil het einde van het regenseizoen voorspeld had, dat de waarheid, die hij voor zichzelf had willen verhelen, in haar volle kracht tot hem doordrong. Ofschoon de rivier nog abnormaal breed was, waren de meeste ranchos, die door strooken jungle van het water gescheiden waren, weer zichtbaar geworden en toen hij langs een dier huizen reed, haalde hij Francesca en Tomas in.

„Is het niet heerlijk, dat men weer vasten grond ziet?” riep zij hem toe. „De oogst zal laat komen dit jaar, maar Don Luis zegt, dat hij des te rijker zal zijn tengevolge der overstroming. Maar de jungle? De arme jungle? Die heeft al zijn struiken en bloemen verloren”.

Inderdaad zag die er treurig uit. Ontdaan van zijn pracht, de orchideeën en wilde bloemen, die een golvend tapijt vormden en die vaak in slingers van groen tot de toppen der hoogste boomen opkropen, lag hij nu daar als een vettig, zwart moeras vol verwarde bejucos, die leken op verdronken slangen. Andere hingen van de boomen neer, waarbij de natte draden die er aan bengelden, treurig rondfladderden in den wind, die in het laatste uur was opgestoken. Alles bijeen genomen, was het grimmig, griezelig, een goede achtergrond voor het treurspel, dat voor ze verscholen lag in de wortels van een dooden ceiba vlak vóór ze. Door den storm van de vorige maand heen en weer geslingerd stond hij nu in een kuil van

modder, gereed om te vallen bij den windstoot die den hartwortel afknaptte juist toen Francesca langs reed.

Zonder eenig geluid begon de boom te hellen, zijn zware takken neigend boven haar hoofd. Zoo stil viel hij, dat Seyd die achter haar reed het 't eerst bemerkte, doordat een bejuco langs hem zwaaide, terwijl Francesca het heelemaal niet zag. Bijna afgeworpen door den plotselingen sprong van haar rijdier toen Seyd's zweep onbarmhartig op zijn dijen neersuisde, gelukte het haar niettemin in het zadel te blijven en juist op het oogenblik, dat zij omkeek, zag zij hoe Seyd uit het zadel werd geworpen. Als een der groote takken, zoo dik als een ton, hem geraakt had, zouden zoowel hij als zijn paard onvermijdelijk zoo diep in de modder zijn geperst, dat zij er in begraven waren geworden. Maar, ofschoon hij bijna ontsnapt was, kan zelfs een twijgje nog een harden slag toebrengen na een bocht van driehonderd voet te hebben beschreven en zij zag hem onder zich in de modder liggen, bleek en onbewegelijk, met een leelijke wonde op zijn voorhoofd.

„Tomas! Tomas! Ga vlug hulp halen!”

Met dien uitroep sprong zij van haar paard, zonk naast Seyd in de modder neer en nam zijn hoofd op haar schoot. Met water van een plas waarin haar rok hing wiesch zij met één hand de wond, terwijl zij zijn gezicht bestudeerde; en toen hij na eenige minuten nog geen teken van leven gaf, teekende zich in haar groote, donkere oogen plotseling een allesoverheerschende angst af. Zijn hoofd tegen haar boezem drukkend, wiegde zij heen en weer, steeds herhalend: „O, hij is dood — gedood — voor mij!” Maar ofschoon hij — als hij bij zijn bewustzijn was geweest — gezworen zou hebben, dat zulk een behandeling hem uit den doode zou hebben doen herrijzen — voelde hij de zachte armen niet die hem omstrengelden, hoorde niet de teedere in Engelsch en Spaansch gefluisterde woordjes, zag niet de betraande, zwarte oogen.

Wel voelde hij haar lippen toen zij, zich plotseling bukkend, de wonde kustte, doordat zij dit juist deed op het moment dat haar voorover gebogen hoofd het eerste trillen van zijn oogleden verborg. Hij begreep de liefde die er uit sprak en zag den diepen blos, die haar gelaat bedekte toen zij wist, dat hij haar kus gevoeld had. Toch wendde zij het hoofd niet af. Hoewel heftig blozend, beantwoordde zij zijn blik met den moed eener liefde, ontdekt maar onbeschroomd:

„*Querido* ²⁾, ik dacht dat je dood was”.

Onder den indruk dier woorden vergat Seyd al het overige. Misschien waren de fijne zenuwvlechten, die het geheugen beheerschen, nog verdoofd, waardoor zijn geest leeg was als een onbeschreven blad, totdat een nieuwe prikkel er het beeld op zou teekenen van het mooie, maar grove gezicht van zijn vrouw. Nu was hij zich slechts bewust van die nieuwe, overweldigende liefde, en haar hoofd neertrekkend tot het zijne, kustte hij haar hartstochtelijk.

„O, wie weet of hij ons niet gezien heeft!”

Snel opkijkend, zag hij Tomas tusschen de boomen aankomen. „Ik weet het niet”, stelde hij haar gerust, „maar ik zal er wel achter komen. En zoo ja — laat het mij dan maar over”.

Na Tomas, maar op veiligen afstand, kwamen drie peons, die hij van de dichtstbijzijnde rancho had gehaald en een *mozo*, die van het logement was gezonden om Seyd te zoeken en een brief te overhandigen.

„Als u 't mij permitteert?” vroeg Seyd. Maar zijn hoofd duizelde nog, de letters dansten voor zijn oogen en sprongen zoo vreemd rond, dat hij ten slotte genoodzaakt was haar hulp in te roepen.

De brief was van Peters, den stationschef, en berichtte, dat er een lading Amerikaansche levensmiddelen was aangekomen; en daar Billy al drie weken lang niet anders dan Mexikaansch voedsel te eten had gekregen, was het Seyd's plicht onmiddellijk terug te keeren. Terwijl de zachte stem hem dit bericht voorlas, weifelde hij tusschen verlichting en spijt, want na zijn lange rust werkte zijn geweten nu weer hard en voortdurend. Hij voelde zich als een huichelaar, toen zij zei:

„Je bent nog zwak. Ga niet”.

„Ik zal wel moeten”.

„Maar stel je voor, dat je onderweg ziek wordt”.

„De *mozo* gaat met mij mee; bovendien voel ik mij weer heelemaal goed”.

¹⁾ vrouwelijk van *niño* = kind, kindje. ²⁾ liefste, lieveling.

Foto C. Steenbergh.

HET NIEUWE GRACHTJE MET ACHTERZIJDE DER NIEUWE UILENBURGERSTRAAT.

HET NIEUWE GRACHTJE TE AMSTERDAM EN ZIJN OMGEVING.

ONGETWIJFELD zal menig Amsterdammer, die er anders trotsch op gaat zijn stad zoo door en door te kennen, bij het bekijken der eerste twee hier bijgevoegde afbeeldingen zich even moeten bedenken, waar de fotograaf deze beide stadsaspecten vond. De elegante figuur van den Montelbaanstoren zal hem spoedig op weg helpen, in welk stadsdeel hij moet zoeken, maar het is de vraag, of deze aanwijzing veel zal baten. Het is dan ook een onaanzienlijk buurtje, waarvoor wij thans de aandacht vragen, dat bovendien buiten de groote verkeerswegen ligt, zoodat zelfs de oudheidminnende wandelaar hierheen zelden of nooit zijn schreden richt. Wat jammer is, want ingewijden weten, dat harmonieuze huizenpartijen, onverwachte doorkijkjes, fraaie waterspiegelingen en aardige torensilhouetten overal in de stad binnen de singelgrachten te vinden zijn. Niet altijd moet men bevreesd zijn voor het onzindelijke en onsmakelijke, dat zich in de onmiddellijke nabijheid bevindt. Wie het bosch wil zien, moet op de boomen niet letten. ☼ Wie het huizenrijtje aan den doodlopenden grachtwal met den onbeduidenden naam van Nieuwe Grachtje wil bereiken, slaat, als hij het altijd drukke en bedrijvige Rapenburg van de zijde der Nieuwe Heeren-gracht heeft opgelopen, halverwege linksaf een steegje in, dat slechts enkele meters lang is en onmiddellijk het uitzicht geeft op een brug, die de oevers van een vrij breede gracht me elkander verbindt. Op deze brug posteere hij zich. Een merkwaardig stadsbeeld vertoont zich aan het oog. Het water, waarboven hij staat, op den voorgrond van beide foto's duidelijk zichtbaar, is de Rapenburgwal, de noordelijke begrenzing der eilanden Uilenburg en Marken. Deze eilanden worden van elkander gescheiden door een even breede vaart, de Uilenburgergracht, op de afbeeldingen eveneens te zien. Achter den beschouwer zijn de huizen en erven van het Rapenburg, die hier het water raken. Vooral het gedeelte, dat naar de Peperbrug loopt, de wipbrug, die op de kleinste afbeelding zoo goed zichtbaar is, is nog een typisch overblijfsel van de vroegere toestand: erven en opslagplaatsen, die rommelig aandoen, maar waar industrie en handel in oude vormen bloeien. Recht over de brug strekt zich de nauwe en troosteloze Valkenburgerstraat uit, die het eiland Marken in zijn geheele lengte doorsnijdt. Altijd is het hier vol mensen en karren, waarvan één enkele soms het geheele verkeer stremt; nimmer valt hier het

volle, blijde daglicht binnen; altijd is hier het geluid van stemmen: we zijn in het Ghetto. De overkant van den Rapenburgwal heeft kaden, die zich links en rechts van de Valkenburgerstraat uitstrekken en bebouwd zijn met een rijtje huizen. Het grachtje rechts van de brug is het Nieuwe Grachtje, dat op de afbeelding hierboven meer dan de helft beslaat. Sommige huizen zijn al niet meer bewoond; in de andere tiert nog het leven, zooals het zich uiten kan in wijken, waar slechts de buurtgenooten vertoeven, en waar overigens niet veel op gelet wordt. Men woont hier rustig en onder-ons en toch dicht bij het groote-stadsgewoel. Links van de brug is het Boltensgrachtje, waar alle huizen reeds verlaten zijn. Want deze geheele buurt is ten doode opgeschreven en het zal niet lang meer duren, of moker en houweel zullen op Marken hetzelfde verfrisschende werk aanvangen, dat eenige jaren geleden op Uilenburg verricht is. Wel is men daar nog niet geheel klaar. Vele krotten staan er nog, die nog steeds niet aan de beurt zijn gekomen, een gansche stoet van oude pakhuizen, waarvan de achtergevels op de foto's vereeuwigd zijn, staat daar nog rotsvast, maar licht en lucht zijn er gebracht, moderne woonhuizen zijn er gezet, het oude Uilenburg is onherkenbaar geworden. Dit zal ook over eenige jaren het geval zijn met Marken en de aan den voet van den Montelbaanstoren zich uitstreckende Jonker- en Ridderstraten. Het is goed hierover niet te treuen. Wel is het sympathiek, het oude en verdwijnende voor het nageslacht in plaat en geschrift te bewaren. ☼ Nu deze buurt wederom op het punt staat een nieuwe toekomst in te treden, past het, de verschillende fasen na te gaan, waarin zij in den Amsterdam zijn, behoort deze wijk niet tot de oudste kern der stad. In de zestiende eeuw, toen Amsterdam door de Gelderwerd, graasden op de vette buitendijksche weilanden, die hier veel land verzwolgen hebben; dat wordt bewezen door den binnenwaartschen loop van den St. Anthoniesdijk en door den naam Waal: wiel of doorbraak. De zee evenwel neemt en geeft. Zij deed vruchtbare klei tegen den dijk aan „vloeyen” of vloeien. Het land, dat zoo ontstond en weldra als grasland in gebruik werd genomen, werd daarom later wel „Vloeyenburg” genoemd, aan welken naam men nog later, toen de eigenlijke

beteekenis vergeten was, en toen hier de maatschappelijk minder bedeelde kwamen te wonen, een verkeerde, hoewel misschien niet on gepaste beteekenis ging hechten. ☒ Aan de overzijde van de Oude Schans, en wel tusschen dit water en de Geldersche kade, strekte zich evenwel in de zestiende eeuw een nijvere voorstad uit: de Lastage. Hier in den noordoostelijken uithoek waren de werven en werkplaatsen voor alles, wat op bouwen en herstellen van schepen betrekking had; hier woonden de eerste „bijltjes”. Ook toen verhief zich op den hoek van de Waal de Montelbaanstoren. Deze was daar in het begin der eeuw tijdens de Geldersche oorlogen gebouwd. In 1512 deden de Gelderschen een aanval op de stad en verbrandden zij een in het ijs van de Waal vastgevroren vloot. Wel werden zij teruggedreven, maar burgemeesteren hadden aan deze waarschuwing genoeg. Een gracht werd gegraven, langs die gracht een schans opgeworpen en aan het eind van de schans een zwaar blokhuis gebouwd. Deze defensielinie moest in het vervolg de voorstad beschermen. De toren was aanvankelijk half rond en had aan de stadzijde een platten kant. Door schietgaten staken de dikke kanonloopen dreigend naar buiten. Hij was nog niet getooid met den sierlijken bovenbouw, welke eerst in 1606 door Hendrick de Keyser werd aangebracht, maar was van boven slechts gedekt door een spits toeloopende bekapping. Over den naam van den toren — men vindt ook wel Monkelbaan vermeld — is veel geschreven. Er bestaat een legende, die zegt, dat de hertog van Alva op de Lastage een fort wilde oprichten, dat hij reeds bij voorbaat den Mont-Albaansburg gedoopt had. De toren zou reeds voltooid zijn, toen de stad met behulp van twee ton gouds den ijzeren hertog van zijn plannen afbracht. Dit verhaal kan alleen al hierom niet waar zijn, omdat de toren al stoer en stevig op zijn plaats stond, toen Alva nog als een jong en kwiek generaal den keizer in Duitschland diende. Men zit dus met de naamsverklaring, en in zoo'n geval gaat men altijd het denkbeeld opperen, dat een of ander uithangbord de peet is geweest. Dikwijls doet men goed, hiermede te beginnen, want uithangborden kwamen in dien tijd veelvuldig voor, en vele straten en stegen hebben hun naam te danken aan de realistische, romantische, klassieke en theologische voorstellingen op die oude reclame-middelen. Een zeemans- of heierskroegje, aangeduid door een bord, waarop de vier Heemskinderen geschilderd waren, zooals Ter Gouw veronderstelt, is in deze buurt en in dezen tijd gansch niet ondenkbaar. ☒ In 1537 verkregen regenten van het St. Pietersgasthuis het recht een scheepskraan aan den toren te bevestigen, waarvan de huur een deel hunner inkomsten uitmaakte. Waarschijnlijk was het voortdurend werken van dezemachine de oorzaak, dat de toren in 1610 zoo verzakt was en zoo sterk helde, dat hij gevaar begon op te leveren. Hij werd toen met behulp van kabels recht gewonden en van versterkte grondslagen voorzien. ☒ In de zeventiende eeuw bevond zich naast den toren de steiger, waar de matrozen der Oostindievaarders afvoeren. Na zich op het Oostindische Huis verzameld te hebben, trokken zij met een tamboer voorop zingend naar den steiger, vanwaar zij naar de schepen, die op stroom lagen, werden overgezet. ☒ Eeuwen staat daar dus reeds deze toren met zijn fraaien naam, die ons herinnert aan den literairen smaak onzer voorouders; een sieraad voor de buurt, een steunpunt voor het oog. Nog heden dient hij de stad, daar er eenige

Foto C. Steenbergh.

ACHTERZIJDE DER NIEUWE UILENBURGERSTRAAT, MONTELBAANSTOREN EN PEPERBRUG.

gemeentediensten in [ondergebracht [zijn. ☒ Tot 1578 behield Amsterdam zijn middeleeuwschen omvang. Toen echter, toen de stad zich bij den Opstand aansloot, begon de fenomenale bloei en barstte de stad uit haar benauwde ommuring, en toen begonnen de uitleggingen, die de eerste honderd jaren geen halt maakten. In 1585 werden de loodsen en werven op de Lastage opgeruimd en werden er de straten en straatjes gerooid, die er thans nog zijn. In 1590 werd de schans, die geen diensten meer bewees, afgegraven. De naam was al overgegaan op het water en bleef ook behouden voor den verkeersweg langs de gracht. De scheepsindustrie zocht naar nieuwe terreinen en vond die aan de overzijde, gelijk zij ze in de zeventiende en achttiende eeuw nog oostelijker op Kattenburg, Wittenburg en Oostenburg zou vinden. Door verbreding der bestaande slooten ontstonden de verschillende grachten, waardoor ook thans nog de eilanden Uilenburg, Marken en Rapenburg begrensd worden. Al spoedig was geheel Uilenburg met werven, ankersmederijen en pakhuizen betimmerd. Marken volgde, en toen Rapenburg. De namen der beide eerste eilanden zijn waarschijnlijk ontleend aan werven; Rapenburg heet stellig wel naar Adriaan Peterszoon Raep, die er in 1597 de eerste werf bouwde. ☒ Bijna de geheele zeventiende eeuw door heerschte op deze drie eilanden een levendige drukte. Op een oude vogelvluchtkaart van Amsterdam van ± 1650 liggen zoowel in den Rapenburgwal als in de Uilenburgergracht driemasters. Langs beide vaarten kon al evenmin geloopt worden als thans: de werven en houtstapels reikten tot aan het water. Wel waren er kaden, waar nu Boltens- en Nieuwe Grachtje zijn. Marken bleef nog

Foto C. Steenbergh.

PAKHUIZEN AAN DE OUDE SCHANS OP EEN WINTERDAG.

het langst in dezen toestand; Uilenburg werd omstreeks het midden der zeventiende eeuw met woonhuizen betimmerd, maar nog lang bleef het noordelijke eind der Batavierstraat Smiddestraat heeten naar de ankersmederijen. In de achttiende eeuw verdwenen ook van Marken de werven en houtopslagen. De hamerzwaaiende, breeuwende en tanende handwerkslieden trokken oostwaarts, en een geheel ander slag van menschen kwam hen vervangen. Het nijvere, beweeglijke en zich snel uitbreidende volkje der Amsterdamse Joden kwam voor goed bezit nemen van Marken, zooals het reeds eerder van Uilenburg had gedaan. In het begin der achttiende eeuw werden de huizen van het Boltensgrachtje gebouwd, dat toen meteen zijn naam ontving. Het is genoemd naar een lid van het bekende patriciërs geslacht Boltens, dat hier eigendommen bezat. Honderd jaar later verrezen de huizen van het Nieuwe Grachtje, waarvan vooral de vier laatste het type vertoonen der midden-negentiende-eeuwse arbeiderswoningen. ☼ Beide grachtjes zullen binnen afzienbare tijd bezet zijn met ruime en frissche woningen. Worden zij wat meer naar achteren geplaatst dan de tegenwoordige, zoodat de weg breeder wordt, dan schiet er mogelijk nog ruimte over voor een groen strookje langs den wallekant; en als dan het water der breede grachten een ietwat helderder tint vermogen aan te nemen, dan kan het hier misschien nog een lust worden om er te vertoeven.

Foto Ufa.

EEN IJSBOUWWERK. DE IJSBLOKKEN WORDEN NAAR DE PLAATS VAN DEN BOUW GESLEEPT.

J. Z. KANNEGIETER.

DE BRIEF.

CORRIE van Vliet had altijd een „zwak” gehad voor het „sterke” geslacht. Al in haar prille jeugd! Toen haar onderscheidingsvermogen zich eenigszins begon te ontwikkelen, voelde zij zich al direct meer tot haar vader, dan tot haar moeder aangetrokken. Waar andere kinderen in geval van nood hun moeder aanriepen, wendde zij zich tot haar vader. Zooals vader deed of dacht, deed en dacht ook Corrie. Haar vader had een afkeer van grammofoons, Corrie liep een straatje om, als in de verte het geluid van een gramfoonplaat tot haar doordrong. ☼ Toen Corrie op school ging, had ze zeer weinig vriendinnetjes, maar talloze vriendjes. En op de H.B.S. had ze, hoewel ze lang geen beauty was, dra een stel aanbiddertjes, die aangetrokken werden door haar jongensachtige luidruchtigheid en haar durf. ☼ Het voetbalveld en de wielersbaan oefenden op haar een sterke

bekoring uit. Geen wedstrijd sloeg ze over, met de technische bijzonderheden van het voetbalspel was ze uitstekend bekend, zij juichte het hardst, wanneer er een goal werd gescoord, uitte heftig haar verontwaardiging als de scheidsrechter onrechtmatig haar favorieten strafte. ☼ Jaap Eden werd door haar geadoreerd. Haar wangen gloeiden van agitatie en vaderlandschen trots als hij in een machtig spurtje zijn Fransche, Duitsche, Italiaansche of Zwitsersche tegenstanders achter zich liet, ze keek bleek en lusteloos toe, als hij niet in conditie was en nauwelijks het wielje van z'n tegenstander kon houden! Ze was geabonneerd op vele sportbladen en illustraties, en haar kamertje hing vol met portretten van diverse sport-phenomenen. ☼ Men zou verwachten, dat Corrie wel spoedig verloofd en getrouwd zou zijn. Doch Amor is een grillige knaap! Zijn pijlen schoten Corrie voorbij en toen zij vijftientig jaar was, werd ze pas voor de eerste maal verliefd. Dat was op den directeur van een groote instelling, wiens particuliere secretaresse zij was. ☼ Haar geval was hopeloos, want de man was getrouwd en een solied huisvader, die aan scheiden niet dacht en vermoedelijk zijn vrij onbeduidend secretaresse nooit anders dan met matige interesse voor haar vrouwelijke bekoorlijkheden had aangekeken. ☼ Corrie zelf was die eerste verliefdheid spoedig te boven. Het beeld van den zooveel ouderen directeur verdween uit haar gedachten, om plaats te maken voor jongere specimen van het mannelijk geslacht. Achtereenvolgens was ze gecharmeerd van een jeugdigen Engelschman,

waarmee ze toevallig op de tram had kennis gemaakt, doch die na eenige weken uit haar gezichtskring verdween, vatte ze een innige liefde op voor een beroemd acteur, wiens edele gelaatstrekken ze alleen maar in de bioscoop had kunnen bewonderen, en voelde zij een groote genegenheid voor den dirigent van een strikje, die haar warm applaus voor zijn spel altijd met een vriendelijken knik in haar richting beantwoordde. Het bleef echter bij platonische liefde! Corrie was al lang geen Corrie meer, toen zij nog steeds naar den eersten liefdeskus smachtte! ☼ Op haar vijf-en-dertigsten jaardag had zij zich eindelijk met het denkbeeld verzoend, haar leven zonder levensgezel te moeten slijten. Weliswaar was er diep in haar binnenste nog altijd een sprankje hoop, dat ook haar nog een gezellig huwelijksleven en de moederweelde deelachtig zou worden, maar in werkelijkheid durfde zij er niet meer op

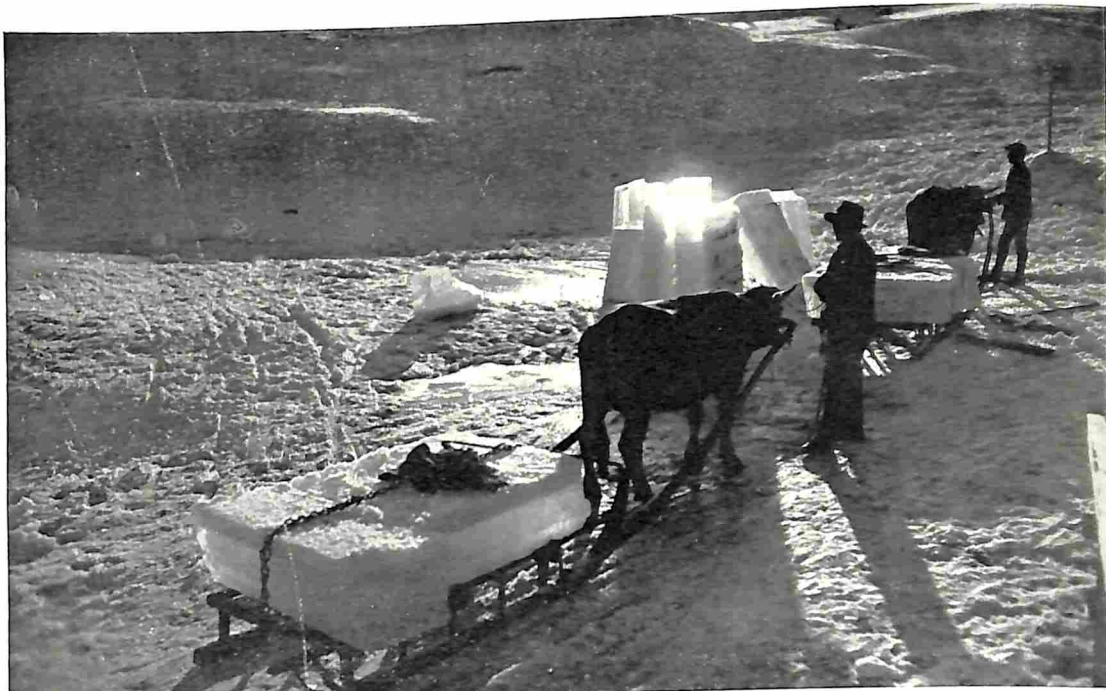

Foto Ufa.

EEN IJSBOUWWERK. HET OPTREKKEN VAN HET GERAAMTE DER IJSKERK.

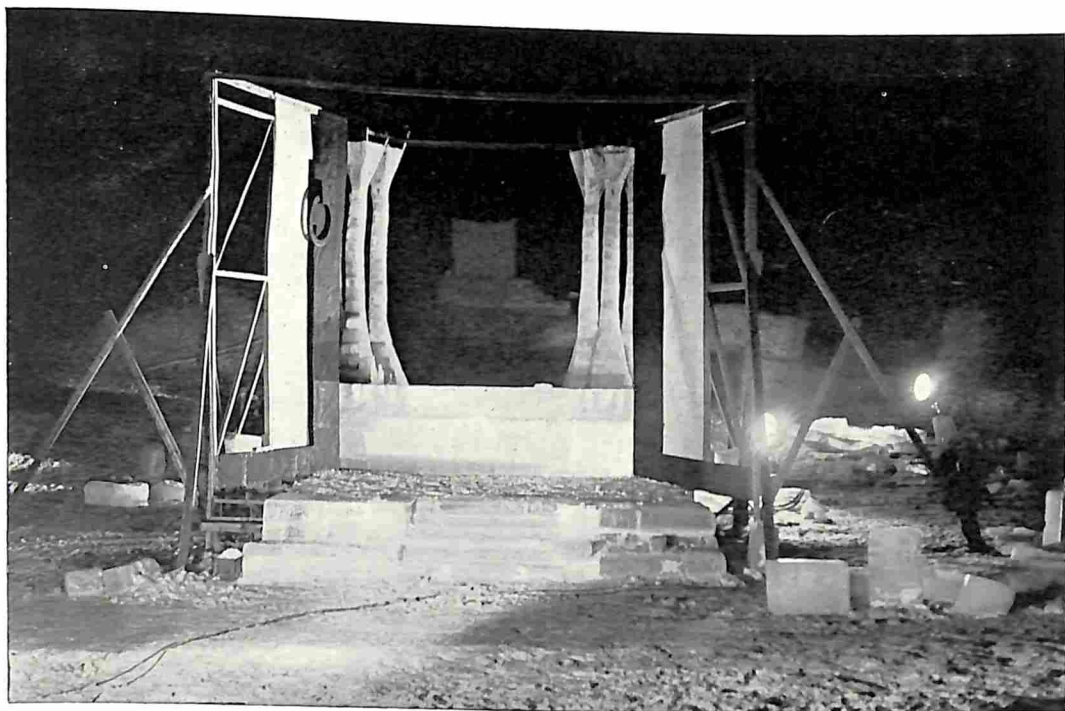

Foto Ufa

EEN IJSBOUWWERK. HET GERAAMTE VAN DE KERK, MET HET FUNDAMENT VAN IJS.

te rekenen. Toen kwam het groote avontuur!! ☼ Iederen avond omstreeks denzelfden tijd, als haar werkzaamheden op het kantoor waren afgelopen, keerde Cor met lijn 5 huiswaarts. En twee avonden achtereen had zij in die tram iemand ontmoet, die haar met de grootste oplettendheid gadesloeg. Den eersten avond had zij er nog niet zoo op gelet, doch den volgenden dag had zij gezien, dat hij haar gedurende den heelen rit sterk fixeerde, en toen ze hem passeerde om uit te stappen, had ze zelfs meenen op te merken, dat hij flauwtjes lachte! ☼ Dien nacht had ze van hem gedroomd! Telkens zag zij z'n forsche, mannelijke figuur voor zich en keken zijn vriendelijke, lachende oogen haar veelbetekenend aan. Hij kon misschien even oud zijn als zij, mogelijk iets jonger, doch met een weinigje rouge, het even aanzetten van wenkbrauwen en lippen, vond ze, dat ze gerust voor een jonge vrouw van dertig kon doorgaan. ☼ Toen ze een dag later precies op tijd weer in de tram stapte, zochten en vonden haar oogen direct den keurig gesoigneerden vreemdeling en even klopte haar hart sneller, toen ook in zijn blik herkenning lag! Ze waagde het zelfs nu en dan zijn aanmoedigend lachje te beantwoorden. ☼ De rit duurde kort, veel te kort naar Cor's zin. Langzaam stond ze op, toen haar halte naderde en ze hoopte, dat er iets zou gebeuren! En . . . er gebeurde wat! Toen zij den man harer droomen passeerde, bukte deze even en richtte hij zich terstond weer op. Zij voelde, dat hij haar een papier in de hand duwde en als in een droom hoorde zij zijn woorden: „Pardon dame, ik geloof, dat u dit verloor!” Tegelijkertijd zag ze, dat hij bijna onmerkbaar met de oogen knipte, en bevend van emotie stamelde ze fluisterend: „Dank u”. ☼ Trillend op haar beenen stapte zij uit de tram en heftig klopte haar hart, toen zij zag, wat de man haar had gegeven: Een brief!!! ☼ Een vreugdegolf ging door haar lichaam, zij merkte niets van den regen, niets van de modderige straat, de groote plassen, waar zij in stapte op haar korten weg naar huis. Zij kon maar één ding realiseren: Hij had haar een brief gegeven!!! Nu zou het komen, waarnaar zij meer dan tien jaar verlangd had en waarop zij nauwelijks meer had durven hopen! In gedachten zag ze zich al in haar intiem, gezellig huisje, het liefdesnestje van haar en . . . van hem! ☼ Zenuwachtig deed zij de deur van haar kamer open en haastig stak zij het licht op. Met nerveus-trillende vingers scheurde zij de enveloppe open en ze las:

— Huwelijksbureau „Amor”.

Dames op rijperen leeftijd, die gaarne wenschen te trouwen, hoeven aan de verwezenlijking van haar illusies niet te wanhopen, indien zij zich in vertrouwen tot ons wenden!! Talloze brieven van door onze bemiddeling gelukkig-gehuwden ter inzage. —

☼ Sprakeloos zakte Cor op een stoel neer. Met een smalend lachje verfrommelde zij het papier, dat hij haar gegeven had. En voor het eerst in haar leven wijdde Cor een *onvriendelijke* gedachte aan de mannen!!

J. P. BALJÉ.

Een Ijsbouwwerk.

DE groote Alpenfilm der Ufa „De Heilige Berg”, die in Holland evenals elders, zulk een succes had, is wel het machtigste natuur-filmwerk dat ooit gewrocht is. ☼ Twee jaar lang heeft men eraan gewerkt en voor al degenen die hunne krachten daar-

aan schonken, leeft deze tijd in herinnering voort als een tijd, waarin zij veel schoone, veel moeilijke, veel vrolijke en veel ernstige oogenblikken in de wereld van sneeuw en ijs doorleefden. Want al wat deze beelden en scènes u toonden, zijn werkelijke bergen en bergtoeren, volbracht door de vertolkers en den technischen staf, die voor alles goede bergklimmers en sportmensen moesten zijn. ☼ De opnamen geschiedde in de Dolomieten op drie duizend Meter hoogte. Langs smalle randen beklommen zij dagelijks de hooge, stijle bergwanden, met opname-apparaat en statief, ieder met ongeveer dertig Kilo bagage op den rug. Het kleinste evenwichtverlies beteekende den dood in den afgrond. Meermalen werden zij overrompeld door sneeuw-lawinen, veroorzaakt door de warmte der zon. Dan scheen het of de operator met apparaat en al in de diepte geslingerd zou worden. Zoo ontstonden deze onwaarschijnlijke, maar toch echte bergopnamen. ☼ Niet alle scènes konden echter zoo natuurgetrouw opgenomen worden. Een van deze scènes was in het manuscript als volgt beschreven: „Hoog boven staat hij (dit is de hoofdfiguur) in een geweldige sneeuwstormnacht, op een tot ijs geworden, vooruitspringend rotsblok. Een eidelooze nacht lang, door lawinen bedreigd, houdt hij met ijzeren vuist zijn naar beneden gestorten makker aan een touw vast: een tragisch monument van trouw. En uit het tumult van den nacht zweven hem tooverachtige beelden van gedroomd geluk voor den geest. Hij ziet zich met zijn geliefde door phantastische ijstuinen op een kerk van ijs

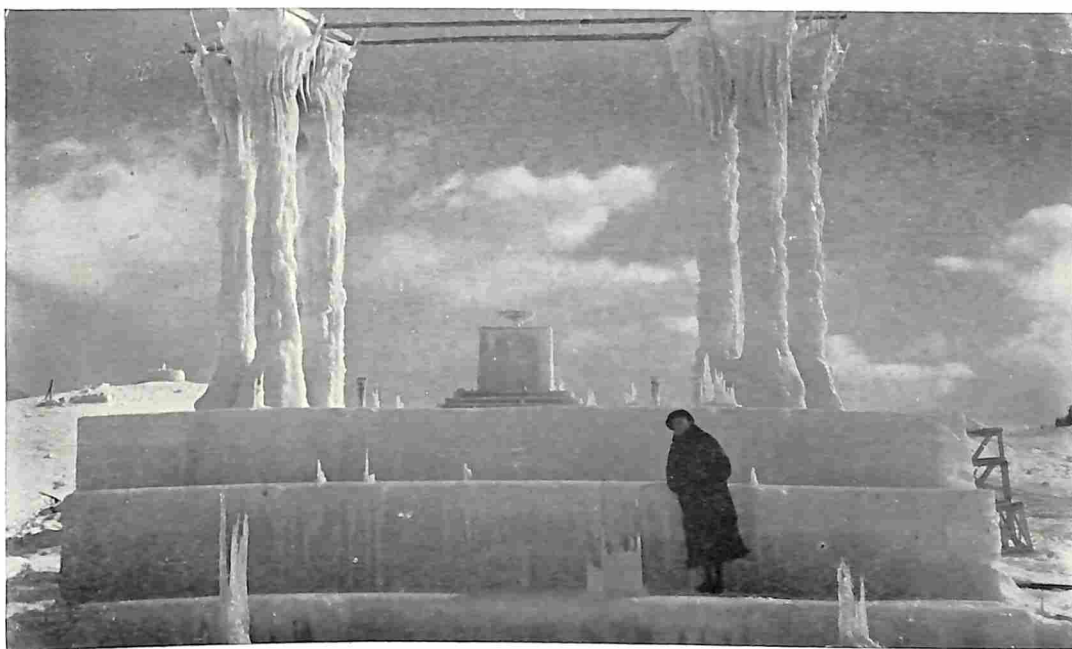

Foto Ufa.

EEN IJSBOUWWERK. HET FUNDAMENT DER KERK MET HET ALTAAR IS VOLTOOID.

toetreden — hemelhooge gothische hallen, een stralend ijsaltaar. Ze reiken elkander de hand . . . Plotseling verdwijnt de geliefde, het altaar barst uiteen en alles stort in elkaar". Het was natuurlijk onmogelijk deze nachtopnamen op den top van een berg te maken; men moest zijn toevlucht nemen tot imitatie. De regisseur Dr. Arnold Fanck droeg den architect op, hem dit bouwwerk in het gebergte te leveren. De architect zat wel een oogenblik met zijn handen in het haar, temeer daar de regisseur verlangde dat er met werkelijke ijsblokken gebouwd werd. Zulk een ijsbouwwerk in dusdanige afmetingen leek hem onuitvoerbaar. „Maar de bevelen van een regisseur moet een architect uit kunnen voeren", zoo vertelt de architect Leopold Blonder. „Noodig waren: gebouwde ijsvelden, nagmaakte sneeuwstormen en lawines, een kerk van ijs met portaal, schip en altaar, een phantastische kristal-laan en een reusachtige ijsgrot. Het zou een kleine roman worden, als ik vertellen moest wat zich daar alles in dat kleine Zwitsersche gehucht afspeelde. Uit het bevroren meer sleepten wij, op met ossen bespannen sleden, ijsblokken van een halve kubieke meter grootte. De bouwstellingen veranderden in een Poollandschap. Ijs werd geschaafd, gezaagd en gebeiteld, glinsterende blokken werden op elkander gestapeld. Langzaam ontstonden er muren, bogen en zuilen uit ijs, en de houten geraamten werden tot levensgevaarlijke ijsvelden en toppen. Sneeuwstorm-

machines (vlieg-machinemotoren) met fijn sneeuwpoeder geladen, wachtten dreigend. Lichtmachines kropen in slak-kengang den berg op. Men kon met de opnamen beginnen. De nachtopnamen werden gemaakt bij een koude van 25 graden. Schijnwerpers doorsneden spookachtig de duisternis, terwijl sneeuwstormen woeden. Lichtmachines en suizende vliegmachinevinnen verstoor-

den de nachtelijke stilte. Trompetstooten en lichtsignalen gaven de regie-bevelen door. Het liep al tegen de lente, in de dalen bloeiden reeds lang de boomen en de middag-zon bedreigde het ijs. Daarom moest er iederen nacht tot aan het ochtendgloren gewerkt worden. Eindelijk kwam de laatste opname: het laten springen van het ijsaltaar. Zou deze moeilijke en niet te herhalen opname lukken? Springstof in de boorgaten en lonten aan! — Opletten! — Het massieve altaar barst uit elkaar, een hagel van ijsbrokken stort naar beneden, ijsmuren wankelen en vallen ineen . . . een onvergetelijk oogenblik . . . Zou onze moeite beloond worden? Zou de opname geslaagd zijn? . . . Ja, de opname was geslaagd. Vier maanden hadden wij in het ijs gezeten. Toen was het genoeg. De koffers werden gepakt en vooruit naar beneden, naar het dal, de lente tegemoet! . . . T.

HANS, DE MEERKOL.

TOEN Hans 18 dagen oud was, kwam er op een mooien zonnigen morgen een man bij den boom, waarin het nest met jonge gaaien zat. 't Was een wildschut met het geweer over den schouder gehangen. „Zoo, zoo," zei hij, „eindelijk toch gevonden, ik wist wel, dat ze hier in de buurt moesten zijn." Hij verborg zich achter eenige struiken en wachtte met het geweer in aanslag. Toen Hans' vader kwam om zijn kinderen voedsel te brengen, zag Hans, die over den rand van het nest hing met den bek wijd open om zijn deel van den buit te krijgen, een lichtstraal uit de struiken komen en daarna daverde het schot door het stille

bosch. Doodelijk verwond viel de oude meerkol op den grond en bleef na eenige oogenblikken levenloos liggen. 't Duurde lang eer het bosch zich van den schrik hersteld had en toen gebeurde er weer iets. Hans' moeder, die haar kinderen niet in den steek wilde laten en het eindelijk waagde met voedsel te naderen, zag plotseling den glimmenden loop van het geweer, vloog met een verschrikten kreet weg, doch vlugger dan zij, was het doodelijk lood, dat haar juist inhaalde toen zij in een donker dennenboschje wilde vluchten. Nu naderde de man weer den boom, laadde het geweer opnieuw en schoot door het nest. „Ziezoo", zeide hij, „nu zal dat addergebroed wel uitgeroeid zijn en zullen ze me geen fazanten- en patrijzen-eieren meer uithalen". Als door een wonder was Hans gespaard gebleven. Al zijn broertjes en zusjes, vijf tezamen, lagen dood rondom hem in het nest, maar hem mankeerde niets, geen enkele hagelkorrel had hem geraakt. Toen er een uur voorbijgegaan was, begon Hans honger te krijgen, ontzettenden eetlust, want hij had nu sinds een paar uur niets gehad. Droevig klonk zijn roep om de ouders door het bosch, maar tevergeefs, en reeds daalde de zon in het westen, en goot lange, gouden stralen door de stammen der beuken, toen er hulp kwam. Een paar jongens hoorden het droeve geroep, vonden het nest en weldra hadden zij Hans, die reeds meer dood dan levend was, er uitgehaald. 't Was een wonder, dat Hans er het leven afbracht. Zijn sterk gestel won het ech-

ter en door de goede zorgen van den jongen groeide hij flink op en was weldra volwassen. Vrij mocht hij rondfladderen, en gehecht aan zijn verzorgers, dacht hij er niet over om ze te verlaten. Des avonds kwam hij uit zich zelf in de kooi, waarin hij den nacht doorbracht, en des morgens deden de jongens het deurtje weer open en begon het goede leven-tje wederom. Het duurde niet lang

of Hans leerde allerlei geluiden nabootsen. Vooral het gemiauw van de poes deed hij precies na; dan was er nog de haan, dien hij zoo goed imiteerde, dat deze hem herhaaldelijk antwoord gaf. Dan kakelde Hans als de kippen en kon blaffen als Pretty, de hond. Ook had hij van den lijster uit den tuin een deel van het liedje overgenomen en ofschoon het heel moeilijk voor hem was, floot hij een paar strophen zeer zuiver na. Een groot gebrek had Hans echter, dat hem noodlottig zou worden en dat was zijn roof- en vernielzucht. Nestjes van kleinere vogels kon hij niet met rust laten, en zelfs ontzag hij zich niet heel kleine vogeltjes te vangen. 't Zat in zijn natuur, hij had dit gebrek door geboorte medegekregen en zijn maag vroeg nu en dan om vleesch en daarom was 't hem niet kwalijk te nemen, dat hij dit deed. Maar toch vonden zijn verzorgers het verkeerd van Hans, en het gevolg was, dat hij niet meer zooveel vrijheid genoot. Toen het najaar kwam, de dagen korter werden, werd de vrijheid van Hans nog meer beperkt. De jongens kwamen om 4 uur uit school en na dien tijd viel de avond al heel gauw, zoodat er al spoedig een tijd kwam, dat Hans een gansche week opgesloten bleef en alleen des Zaterdags en Zondags vrij mocht. In dien tijd van gevangenschap, waarin Hans zich vreeselijk verveelde, leerde hij echter het eerste woord praten en wel zoo duidelijk, dat de jongens, die er op zekeren morgen door verrast werden, ervan schrokken en toen opgetogen naar binnen vlogen om te vertellen, dat Hans praten kon. Heel dien zij hem herhaaldelijk hadden voorgezegd en 't scheen mij er uit, laat me toch vrij!" De herfst leefde zich uit, de

Foto Ufa.

EEN IJSBOUWWERK. HET ALTAAR. OP DE TREDEN DE ARCHITECT.

Foto Ufa.

EEN IJSBOUWWERK. HET GERAAMTE VAN DE IJSROTS.

kleurige vlammen in het loover waren reeds gedoofd en de heide had haar gelaat versomberd tot donkerbruin. De lijsters hadden de vurige robijnen van de lijsterbesstruiken geroofd en begonnen al te proeven van de meidoornappeltjes, die dit jaar vooral zeer overvloedig waren. Er kwamen vreemde gasten die anders niet gezien werden. 't Was een bont gezelschap van pelgrims, dat dagelijks voorbijtrok en Hans zag dit komen en gaan met verwondering aan. Maar langzaam groeide in hem het verlangen om mee te reizen en wanhopig sloeg hij de vleugels uit en voelde zich dan gevangen door de tralies van zijn kooi. ☼ Treurig keek Hans naar buiten, waar in het zonnelicht duizenden insecten dansten. Een wild verlangen om vrij te zijn greep hem aan en met den krachtigen snavel pakte hij een der tralies om te trachten deze te breken. 't Was echter alles te vergeefs en ten laatste gaf hij ook deze poging op en verviel weder in de moedeloze houding, waarin hij grootendeels zijn dagen doorbracht. Dan sloot hij de oogen en 't leek wel of droombeelden uit vroegere tijden hem verschenen. ☼ Rondom hem verhieven hoge, krachtige beuken hun kruinen in de helder blauwe lucht en door de dikke takken zong de wind mooie vertelsels van heinde en ver. Hij vertelde van de heide, waar de blauwe en bruine vlintertjes geboren worden, waar de wulp zijn dubbelfluit laat hooren, waar de konijnen en hazen leven en de bij haar honing haalt; van den grooten waterplas, waarin de zon haar gelaat weerspiegelt, wist hij veel te vertellen; over den roerdomp, den vreemden, geheimzinnigen vogel, met zijn sonoren zang; over den reiger met de zilveren pleureuse aan de zijden, over het elegante waterkipje en de schuwe taling, die den plas nu en dan op zijn nachtelijken tocht bezoekt, over dat alles praatte de wind als hij fluisterend door de bladeren zoefde. Naar al deze verhalen had Hans met spanning geluisterd, toen hij nog als baby in het nest lag en toen reeds had een groot verlangen om de wereld in te trekken hem aangegrepen en hij had de korte, nog krachteloze wijkjes uitgeslagen als wilde hij zoo maar die onbekende wereld invliegen. 't Was nu echter alles zoo heel anders geworden. ☼ In een stillen herfstnacht, na een dag van troosteloze verveling, ontwaakte Hans door vreemde geluiden in de lucht, en zoo'n beroering brachten die in zijn bloed dat hij woest de vleugels uitsloeg en wild door zijn kooi begon te fladderen. Bloedend verwondde hij de slagpennen, en toen de jongens hem den volgenden morgen kwamen voederen, zat

Hans lusteloos in zijn kooi met verwonden bek en vleugels. Hoe zij hun best deden om hem op te wekken, om hem hun naam te doen zeggen, het hielp allemaal niets, Hans zat versuft op zijn stok. ☼ De jongens wisten niet dat hij 's nachts scharen wilde ganzen en eenden had hooren voorbijtrekken die door hun roep de trekkoorts bij hem tot den hoogsten graad hadden opgedreven. Ook bij hem was toen geopenbaard de roepstem die tot alle vogels komt, die den wintertijd in zuidelijker streken doorbrengen. Wel is waar bleef er van zijn familie een groot deel bij honk, maar het meerendeel trok toch weg om in het vroege voorjaar terug te keeren. ☼ Toen de jongens zagen, dat Hans ziek werd, besloten zij om hem vrij te laten en snel openden zij de deur van zijn kooi. Met één sprong was Hans er uit, vloog op het schuurtje, schudde zijn veeren uit, als wilde hij daarmee de loomheid verdrijven en fladderde in den kruin van een ouden den. Toen kon hij de geheele wereld overzien, en met verlangen blikte hij zuidwaarts, als zocht hij naar hen, die hem 's nachts toegeroepen hadden. Een wilde blijdschap maakte zich van hem meester en hij wist daar geen betere uiting aan te geven, dan alle geluiden te doen hooren, die hij kende. ☼ Hij kraaide, kakelde, miauwde en blafte en ten slotte riep hij „Gerrit Jan, Gerrit Jan” als wilde hij de jongens daarmee vaarwel zeggen. Toen sloeg hij zijn wieken uit en vloog over het stervend loover en de reeds kaal geritste takken der beuken naar het zuiden, waar de stem van talrijke voorgeslachten hem riep. — 't Was op een schoonen dag in Maart, op een van die eerste dagen, die een voorproefje geven van de aanstaande lente, toen Gerrit en Jan door het ontwakende bosch liepen. Zij zochten de eerstelingen der lente, speenkruid, dat als zoovele zonnetjes schitterde, klein hoefblad, dat eerst de bloempjes uit de donkere aarde drong en daarna het blad, mooi goudbestoven katjes van hazelaar en els en zelfs al een vroege dotterbloem. Hun weg voerde langs de kabbelende beek, waar rondom een groeien was begonnen van allerlei kruid en plant, en ten laatste kwamen zij aan de plaats, waar zij het vorige jaar den jongen gaai gevonden hadden. Als van zelf sprekend gingen hun gedachten terug naar den tijd, toen Hans nog hun speelmakker was en

Foto Ufa.

EEN IJSBOUWWERK. DE FANTASTISCHE IJSROTS VOLTOOID.

onwillekeurig rees bij Jan de vraag, waar Hans toch zou zijn gebleven. Gerrit wilde juist antwoorden, dat hij dacht dat hij wel weer verwilderd zou zijn en met zijn soortgenooten in 't een of ander bosch rondzwierf, toen vlak boven hun hoofd helder en klaar werd geroepen „Gerrit, Jan!” Een oogenblik keken de jongens elkander verschrikt aan en toen blikten zij beiden naar boven en zagen daar op een horizontalen tak een mooien meerkol zitten, die met zijn scherpe oogen naar de jongens keek. „Hij is 't”, riep Jan, „'t is Hans, onze eigen, lieve Hans!” Hans was echter, ofschoon hij zijn verzorgers dadelijk herkend had, niet zoo mak meer. Hij was vervreemd, achterdochtig geworden, wellicht door minder aangename ervaringen, die hij gedurende zijn reis van menschen had opgedaan. 't Was dan ook een groote teleurstelling voor de jongens, dat Hans niet zooals vroeger op hun schouder durfde vliegen. Toen zij thuis kwamen, vertelden zij van hun ontmoeting, en 't was een raadsel voor hen, hoe Hans de omgeving, waar hij geboren was, doch welke hij zoo spoedig had verlaten, had teruggevonden. Toch had Hans hen niet vergeten, want toen zij den volgenden morgen opstonden, zat op het drooghek een mooie, roodbruine vogel met hemelsblauwe veertjes in de vleugels, die als morgengroet een helder „Gerrit Jan” liet hooren. Toen de nesteltijd aanbrak, verliet Hans, die al dien tijd in de omgeving had rondgezworven, zijn vroegere verzorgers; zij zagen hem nooit terug, maar steeds nog leeft bij hen de herinnering aan den aardigen vogel, die tot belooning voor zijn redding, hun zooveel genoeg had verschaft.

H. E. KUYLMAN.

EEN FRAAIE GEVEL TE ARNHEM.

Gelderland's hoofdstad is zéér arm aan mooie oude gevels. Als eenig vertegenwoordiger van de gothiek vindt men in de Rijnstraat den weinig-gelukkig gerestaureerden gevel van het voormalig St. Petersgasthuis, terwijl men den eenigen vermeldingswaardigen renaissance-gevel in dezelfde straat kan aanschouwen. Zelfs mooie woonhuisgevels in een der Lodewijk-stijlen zijn te Arnhem zeldzaam. Des te meer trekt dan ook de hierboven genoemde en hierbij afgebeelde renaissance-gevel de aandacht, die trouwens ook indien Arnhem op dit gebied minder arm ware, een eervolle plaats in de rij der gevels zou innemen, al is zijn pui modern, en niet in den stijl van de rest gehouden. Merkwaardig van dezen gevel, die uit den aanvang der 17de eeuw zal dateeren, zijn vooral de gebogen zandsteen versieringen en omlijnningen van den top, welks grillige lijnen sterke overeenkomst vertoonen met die, welke Hendrik de Keyser, de Amsterdamsche bouwmeester, gaarne gebruikte; de gevels van het nieuwe Arsenaal („Militiezaal”) aan het Singel en van het Oost-Indisch huis te Amsterdam, zijn een goed voorbeeld van dezen stijl, die men elders o.m. aan den noordelijken gevel van het H. Geestweeshuis te Gouda vindt toegepast. De topafdekking van laatstgenoemden gevel is bijna geheel gelijk aan die van den gevel aan de Arnhemsche Rijnstraat, welke, dit worde ten slotte vermeld, in 1913 werd gerestaureerd.

L.

Foto C. Steenbergh.

GEVEL AAN DE RIJNSTRAAT TE ARNHEM.

Het Vrouwenhuis te Zwolle.

IN sommige plaatsen van ons land vinden wij z.g. „Hofjes”, waarmede zijn bedoeld stichtingen door de vroomheid en den weldadigheidszin van vroegere geslachten, bestemd voor onbemiddelde personen, in den regel weduwen of „bejaarde dochters”, waar zij, onder het genot van vrije woning en van eenige meer of minder belangrijke voordeelen in geld, levensmiddelen, brandstof e.d., „preuves” genaamd, een rustigen levensavond kunnen doorbrengen. Ook te Zwolle vindt men dergelijke stichtingen, al dragen deze niet den weidschen naam van „Hofje”. Een er van is het z.g. Vrouwenhuis, gelegen aan de Melkmarkt, op den hoek, van de Korte Kamperstraat. Dit vrouwenhuis werd in 1742 gesticht door Mejuffrouw Aleida Greve, overleden 4 Februari 1742, die bij testament het door haar bewoonde huis bestemde tot een verblijf voor veertien bejaarde vrouwen, die er, behalve vrij wonen in een eigen vertrekje, enkele emolumenten genieten. 't Is een ouderwetsch, stevig gebouw, type van een deftig burgerhuis uit het begin der 18e eeuw. Boven den hoofdingang aan de zijde der Melkmarkt staat: „Prae-stant aeterna caducis”, d.w.z. „het eeuwige gaat boven het vergankelijke.” Het huis heeft aan de voorzijde een geschon- den baksteen trapgevel, met ontlastingsbogen, zandsteen afdekkingen, waterlijsten en boogblokken. Inwendig is het huis nog bijna geheel in zijn ouden toestand gelaten. Opmerkelijk is vooral de lange gang, die met een kromming tot aan de Voorstraat doorloopt. Deze gang levert op bepaalde punten en bij invallend zonlicht zeer schilderachtige kijkjes, waarvan de op bladz. 515 geplaatste afbeeldingen een treffend bewijs geven. No. 1 geeft de aanblik genomen van de zijde der Melkmarkt, de hoofdingang, No. 2 van de achterzijde of uit de Voorstraat genomen. In het voorste gedeelte vindt men een poortje in omlijsting van profielsteen, in het achtergedeelte een gesneden houten tongewelf. In het midden dezer gang aan de zijde der Korte Kamperstraat ligt de regentenkamer. Daarin bevinden zich enkele meubels uit het midden en

stoelen uit het einde der 17e eeuw, benevens enkele familieportretten van leden der familiën Greve en Van Marle.

J. G.

VORSTINNEN VAN FERRARA.

Uit het Poolsch van

KAZIMIERZ CHŁĘDOWSKI.

LUCREZIA BORGIA (Vervolg.)

5) GEZETEN op een schimmel met een scharlaken kap kwam zij de stad binnen, gekleed in een costuum van zwart fluweel met goudborduur, waarvan de wijde mouwen in schilderachtige plooiën neerhingen. Over dit kostuum droeg zij een hermelijnen mantel netje getrokken, versierd met diamanten, een geschenk van Ercole I, terwijl haar hals een snoer van paarlen en robijnen sierde, uit de nalatenschap van de hertogin van Ferrara. Zij reed onder een purperen baldakijn, dat door professoren

van de Ferrarische universiteit werd gedragen. Voor de poort van het Castel Tebaldo werd het paard door de kanonschoten schichtig. Lucrezia gleed eraf, maar stond onmiddellijk weer op. Ongetwijfeld gaf dit ongeval door het toen algemeen heerschende bijgeloof aanleiding tot allerlei voorspellingen van rampen. De huwelijksstoet was buitengewoon lang en schilderachtig. Aan het hoofd reden boogschutters te paard in wit en rood, de kleuren der d'Este's, gevolgd door hoornblazers en doedelzakspelers. Achter hen reed Alfonso, omringd door acht pages en door een groote schare edelen van Ferrara. Hij was gehuld in een mantel van rood fluweel en droeg een baret van zwart fluweel met een gouden agraaf. Zijn bruin paard was bedekt met een karmozijnen met goud versierde kap. In het midden van den stoet reed Lucrezia, en daarachter Ercole I, gekleed in zwart fluweel, statig op een eveneens met zwart fluweel omhangen paard gezeten. Ten slotte kwamen de hovelingen van Lucrezia, haar hofdames en donna Adriana, de bekende hofmeesteres en vertrouwde van Alexander VI. Toen de stoet het slotplein naderde, gleden twee koorddansers met ongeloofelijke handigheid langs touwen van de paleistorens naar beneden om de bruid te begroeten. Het ging nu eenmaal in den tijd der Renaissance niet zonder hofnarren. Op de trappen van het paleis werd Lucrezia door Isabella opgewacht, die haar onder de klanken der muziek naar de troonzaal geleidde, waar de jonge vorstin aan de zijde van haar man plaats nam onder een vergulden troonhemel (capo cielo) en een lange oratie moest aanhooren. De zaal was versierd met vijf geweldige tapijten van zijde, goud en zilver. Hiermede eindigde de eerste dag der plechtigheden. De jonge vorstin maakte een uitermate gunstigen indruk op de bevolking. Men vertelde van haar, dat zij slank was, wondermooi blond haar en witte tanden had en een welgevormde neus, dat zij bekoorlijk en lieflijk was en sprekende, vrolijke oogen had, waarvan de kleur moeilijk te bepalen was. Cagnola, de vertegenwoordiger van Parma voor de huwelijksplechtigheden, die zeer nauwkeurige aantekeningen maakte van hetgeen hij zag, vertelde, dat Lucrezia's oogen helder waren, haar mond daarentegen ietwat te groot, de hals mooi van lijn en blank, terwijl haar gansche wezen vreugde en blijmoedigheid uitstraalde. Van Lucrezia's mooie teint, „dolce ciera”, sprak in hare brieven ook de markiezin de Cotrone, hofdame van Isabella, hoewel zij met de jonge vorstin niet bepaald ingenomen was en hoopte, dat de prijs der schoonheid bij deze feesten ten slotte toch door Isabella, haar patrones, gewonnen zou worden. Al deze beschrijvingen komen min of meer overeen met de beeltenis van Lucrezia, zooals wij haar zien op een medaille, genaamd „à l'amour captif”, omdat op de achterzijde een amor afgebeeld is, vastgebonden aan een lauriertak, waarnaast verschillende muziekinstrumenten liggen. Deze medaille is klaarblijkelijk vervaardigd in het begin van Lucrezia's verblijf te Ferrara en geeft haar meest authentieke beel-

Foto C. Steenbergh.

INGANG VAN HET VROUWENHUIS TE ZWOLLE.

tenis weer. De bekoring, welke van Lucrezia uitging, deed zelfs de satire, die toen ter tijd geen perken kende, verstommen; in plaats van de dochter van den paus, de gescheiden vrouw en weduwe te becritiseeren, ging men den ouden hertog verwijten, dat deze te veel geld voor feestelijkheden verkwistte. In de theaterzaal van het paleis della Ragione, de plaats voor de opvoering der comedies van Plautus, werden talloze sonnetten verspreid, waarin de hertog hard aangevallen werd over zijne verkwisting, welke zich tenslotte op de arme onderdanen wreekte. In den regel placht de hertog de ambten te verkoopen om zijne inkomsten te versterken, en daarom werden de prijzen voor openbare betrekkingen na Lucrezia's huwelijk duurder dan vóór dien tijd. Toen ook benoemde Ercole tegen een groote som gelds Titus Strozzi tot giudice de Savi, hoewel deze door de bevolking hevig werd gehaat. In hoofdzaak werden de huwelijksfeesten opgeluisterd door bals, theatervoorstellingen en tournooien. Tijdens een groot bal op het kasteel voerde Lucrezia onder het gerinkel van tamboerijnen Romeinsche en Spaansche dansen uit, wat zij zeer gaarne deed, temeer daar deze dansen toen zeer in trek waren. De tournooien eindigden zonder persoonlijke ongelukken; slechts het paard van Aldovrandino Piatese kreeg in den strijd met diens tegenstander Guido Vaino da Imola drie steekwonden, wat den

eerstgenoemde vijftig ducaten kostte, want het paard was geleend. Ercole had een zwak voor het theater, waaraan hij schatten besteedde. In de groote zaal van het palazzo della Regione, dat tot bureau van den podesta diende, werd een tooneel opgesteld, veertig el lang en vijftig breed. Op de coulissen waren huizen, rotsen, boomen enz. afgebeeld. Een laag houten schot scheidde de toeschouwers van het tooneel. In het gedeelte van de zaal, dat voor de toeschouwers bestemd was, zaten de vorstelijke personen en de hovelingen vooraan, achter hen kwam het publiek te zitten op banken, die in dertien rijen amphitheatersgewijze opgesteld waren. Er was plaats voor drieduizend personen.

Foto C. Steenbergh.

GANG IN HET VROUWENHUIS TE ZWOLLE.

De vrouwen zaten in het midden, de mannen links en rechts. De zaal en de banken waren met groen doek bekleed. Aan het plafond prijken vijf wapenschilden: vóóran het schild van den paus, aan de rechterzijde dat van den Franschen koning en de d'Este's, aan de linker het wapen der Borgia's met het oude wapen der d'Este's. Voor den aanvang der voorstelling liet de hertog de gewaden tentoonstellen, welke in de opvoering gedragen zouden worden, opdat de gasten konden zien, dat voor elk stuk de costumes vervaardigd waren. Er waren honderd heeren- en damescostumes, meest van lichte wollen stoffen vervaardigd. Terwijl de letterkundigen de voorstellingen regelden, zorgden beeldende kunstenaars voor de technische hulpmiddelen en het schilderen der decoraties. Onder hen moeten allereerst genoemd worden: Fino de Marsigli, Trulo, Giovanni da Imola, Pelegrino da Udine, alsook Dosso met zijne leerlingen. De muziek werd door maestro Alfonso della Vinola gecomponeerd, en tot de voornaamste zangers en zangeressen behoorden Madonna Dalida, Maestro Alfonso Lanto en Giovanni Michele. ☼ De tooneelstukken, welke tijdens deze huwelijksfeesten opgevoerd werden, moesten een nieuw tijdperk openen in de ontwikkeling van het moderne theater. Ercole nam van wijd en zijd acteurs aan en liet een cyclus van vijf comedies van Plautus opvoeren; aan elke opvoering ging een gelegenheidsproloog vooraf. Met uitzondering van een enkelen avond, werden dagelijks comedies vertoond en wel van den derden tot den achtsten Februari, afgewisseld met morescen, concerten en jongleurskunsten. Alleen de „Bacchides” van Plautus duurden vijf uur; Isabella Gonzaga bestierf het bijna van verveling en schreef aan haar man, dat het haar toescheen, alsof die vermoeiende en ongezellige huwelijksplechtigheden en feesten wel duizenden jaren duurden. Er waren dan ook opvoeringen bij, die van zes of zeven uur 's avonds tot middernacht duurden. De morescen, een soort pantomimes met muziek en dans, waren natuurlijk een opluchting voor het publiek, dat in comedies van Plautus wel geen plezier gehad zal hebben. Ercole en de universiteitsprofessoren zullen wel de eenigen geweest zijn, die daarvan genoten. ☼ In een dier morescen verscheen een groote wagen op het tooneel, bespannen met een eenhoorn, het symbool der d'Este's, en bestuurd door een mooi meisje. Op dezen wagen werd een heele „historie” afgespeeld. Een nymf bevrijdde eenige aan een boom vastgebonden gevangenen, die verheugd over de herkrege vrijheid, op het tooneel sprongen en dansen uitvoerden onder muzikale begeleiding, welke echter eentonig en vervelend geweest moet zijn. Daarna kwamen tien negers met brandende fakkels tusschen hunne tanden en tien gladiatoren, die krijgsdansen uitvoerden. ☼ Vele ouderen onder de aanwezigen namen er aanstoot aan, dat de dansende mannen en vrouwen in vleeschkleurige tricots gekleed waren, waarin zij naakt leken. De danseressen strooiden een welriekend poeder over den grond, waardoor in de zaal een zeldzame geur verspreid werd. Zinnen en fantasie moesten geprikkeld worden, en daarvoor zorgde men op een geraffineerde manier, want Ercole hield van immorele tooneelstukken. Zelfs Isabella ergerde zich over zooveel zedeloosheid op het tooneel en schreef na de opvoering van „Cassina” een brief vol boosaardige opmerkingen aan haar man. ☼ Isabella droeg gaarne in kleinen intiemen kring liederen voor, vooral om den Franschen gezant, dien zij bijzonder

vriendelijk bejegende, genoeg te doen. Zij had een langdurig onderhoud met hem en schonk hem daarna hare handschoenen ter herinnering. ☼ Over haar stem schreef Trissino in zijn canzone „Gentil signora”:

Ma quando le sue labbra al canto muove,
Tanto dolcezza piove
Dal ciel, che l'aere si rallegra, e il vento
A sì dolce armonia s'afferma intento.

Op den laatsten dag der feestelijkheden werden aan de jonge vrouw de geschenken overhandigd, die nogal origineel waren. De Fransche koning zond haar een rozekrans met gouden kogeltjes, gevuld met muscus, dat destijds zeer kostbaar was. Voor Don Alfonso zond hij een schild, waarop de beeltenis van Maria Magdalena geëmailleerd was, en . . . voorschriften voor het gieten van kanonnen. De gezanten van andere staten boden meest allen brocaatstoffen aan of kunstig vervaardigde zilveren serviezen. Een eigenaardig geschenk hadden de Venetianen bedacht. Zij lieten voor hunne gezanten, Niccolo Dolfini en Andreas Foscola, twee buitengewoon kostbare mantels van karmozijn fluweel maken, versierd met hermelijn, waarmede deze vóór hun vertrek naar Ferrara in de groote raadszaal moesten verschijnen om zich aan den vergaderden senaat en aan vierduizend toeschouwers te vertoonen. Voor den eenen mantel werden tweeëndertig en voor den anderen achtentwintig ellen fluweel gebruikt. Deze mantels waren bestemd om door de afgevaardigden aan Lucrezia aangeboden te worden. Zij verschenen in deze mantels gehuld voor de vorstin, die ze met twee lange redevoeringen, de eene in 't Latijn en de andere in 't Italiaansch, toespraken; daarna verwijderden zij zich, legden de mantels af en lieten ze aan Lucrezia overhandigen. Geheel Ferrara lachte hen uit. ☼ Isabella van Mantua schreef tijdens de feesten dagelijks aan haar echtgenoot; hare brieven verraden ontstemming en ontevredenheid over den buiten verwachting gunstigen indruk, dien Lucrezia maakte. Zij zelf werd in brieven van personen, die haar genegen waren, wat schoon-

TWEE TYPISCHE FIGUREN UIT DE WAJONG TOPENG OP JAVA, WAARBIJ DE EXECUTANTEN MASKERS DRAGEN.

heid en goede manieren aangaat, onvoorwaardelijk boven Lucrezia geplaatst. De Markiezin de Cotrone berichtte haar verloofde, Francesco Gonzaga, dat Isabella in schoonheid en gratie ver boven andere vrouwen uitstak en dat deze in vergelijking met haar niets waren — „una niente”. Zoo schreef ook B. Capiluppo aan den markies van Mantua, dat aan Isabella de eerste plaats toegekend moest worden. Het meest werd er tijdens de plechtigheden te Ferrara over vijf vrouwen gesproken: over Lucrezia, Isabella, Elizabetta van Urbino, Emilia Pio en over de markiezin de Cotrone. Capiluppo, die niet onpartijdig was, geeft onder hen de laatste plaats aan Lucrezia. Toen Isabella zich met den Franschen ambassadeur onderhield, bracht zij het gansche gezelschap in verrukking door hare meerderheid en haar precieuze wijze van spreken. Capiluppo voegde er snibbig aan toe, dat hoewel Lucrezia meer ervaring met mannen bezat dan de markiezin en Elizabetta, zij deze in het verstandig redeneeren toch niet kon evenaren. ☼ Het huwelijk te Ferrara was een gebeurtenis in de mode-wereld, men beschreef en ontleedde elke nieuwigheid in vrouwelijke of mannelijke kleedij, die men onder het schitterende gezelschap opmerkte; men sprak over kousen à la sforzesca, baretten à l'antiqua en over allerlei andere bijzonderheden.

(Wordt vervolgd.)